

CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA BEDEN MUAYENESİ VE VÜCUTTAN ÖRNEK ALMA

Yard. Doç. Dr. Pervin Aksoy İpekçioğlu*

ÖZET

Beden muayenesi ve vücuttan örnek alma, doğrudan vücut bütünlüğüne yönelik müdahale oluşturan işlemlerdir. Vücut bütünlüğünün dokunulmazlığı ve bu dokunulmazlığın ihlal edileceği haller, her ne kadar Anayasa'da güvence altına alınmışsa da, bu işlemlerin uygulanacak tedbir kapsamında kanunda ayrıntılı bir şekilde düzenlenmesi gerekir. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, önceki kanun döneminde var olan boşluğu doldurarak, bu konudaki ihtiyaca cevap vermiştir.

Beden muayenesi ve vücuttan örnek alma işlemleri, muhakeme hukukunda gerek delil elde etmek, gerekse elde edilen delilleri değerlendirmek bakımından büyük önem taşırlar. Nitekim beden muayenesi şüpheli, sanık veya diğer muhakeme süjelerinin bedenlerinin inceleme konusu yapılmasını gerektiren, dolayısıyla beden üzerinde delil elde edilmesini amaçlayan bir işlemidir. Vücuttan örnek alma ise, olaydan geriye kalan belirtilerle, şüpheli, sanık veya diğer muhakeme süjelerinin vücutlarından alınan örneklerin karşılaştırılması olanağını sağlayan bir delil değerlendirme aracıdır.

Şüpheli, sanık veya diğer muhakeme süjelerinin doğrudan bedenlerine yönelik olarak uygulanan işlemler, CMK'nın 75. – 82. maddeleri arasında ve bu konulara ilişkin usullerin düzenlendiği "*Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik*"te düzenlenmiştir.

Kanun koyucu, beden muayenesinin, iç ve dış beden muayenesi olarak şüpheli, sanık veya diğer muhakeme süjelerinin bedenleri üzerinde yapılabileceğini öngörmüştür. Kanunda şüpheli ve sanık açısından sadece iç beden muayenesine ve vücuttan örnek alınmasına yer verilirken, dış beden muayenesi Yönetmeliğin düzenleme alanına bırakılmıştır. Diğer muhakeme süjeleri içinse kanunda hem iç ve dış beden muayenesine, hem de vücuttan örnek alınmasına ilişkin hükümler öngörülmüştür.

Anahtar kelimeler

Beden muayenesi, vücuttan örnek alma, iç beden muayenesi, dış beden muayenesi, ilgilinin rızası.

---

* Doğu Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Ana Bilim Dalı öğretim üyesi

GİRİŞ

Beden muayenesi ve vücuttan örnek alma, iki farklı işlem olarak “*bedene müdahale*” kavramı kapsamında değerlendirilebilir. Gerek beden muayenesi, gerekse vücuttan örnek alma, vücut bütünlüğüne yönelik müdahale oluşturur¹.

Vücut bütünlüğü, Anayasa’da güvence altına alınmıştır. Anayasal hüküm uyarınca, “*Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tâbi tutulamaz*” (AY. md. 17/2). Anayasa’nın bu hükmüne göre, kişinin vücut bütünlüğüne ancak tıbbi zorunluluk gerektiren hallerde ve kanunla öngörülen durumlarda müdahale edilebilir. O halde, bir kişinin beden muayenesinin yapılabilmesi ya da vücutundan örnek alınabilmesi için, bu konuda mutlaka kanunda bir düzenleme bulunması gerekir.

Beden muayenesinin ve vücuttan örnek alınmasının koşulları, 5271 sayılı CMK ile birlikte ceza muhakemesine dahil edilmiştir. Bu işlemlere, 1412 sayılı CMUK’da ayrıntılı olarak yer verilmemişti. CMUK’un 66. maddesinin son fıkrasında yer alan düzenlemeye göre, “*Hazırlık soruşturmasında muayeneleri icabeden kimselerin muayeneleri, Cumhuriyet savcılarının talebi ile yapılır*”. Nitekim uygulamada bu hükme dayanılarak işlem yapılmaktaydı. Yargıtay bir kararında kolluk görevlilerinin, bu hükme dayanarak sanığın idrarından örnek almasını, bu örneği tahlile göndermesini ve tahlil sonucunda da sanığın idrarında kokain maddesinin tespitini dikkate alarak, Mahkemenin sanık hakkında uyuşturucu madde kullanmak suçundan verdiği mahkumiyet hükmünün hukuka uygun olduğunu belirtmiştir². CMUK’ta yer alan bu düzenlemenin, gerek maddi gerçeğe ulaşılması, gerekse şüpheli ve sanığın haklarının güvence altına alınması bakımından yeterli olmadığı tartışmalıdır³.

Bedene müdahale oluşturan bu işlemler, vücut bütünlüğü üzerinde doğrudan doğruya bir etkiye sahip olduklarından, 5271 sayılı CMK’da ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. CMK md. 75’te şüpheli veya sanığa, md. 76’da da diğer kişilere ilişkin beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması hükme bağlanmıştır. Bu düzenlemelere yer verilmesi çok isabetli olmakla birlikte, bu maddelerde de, henüz olgunlaşmamış kanun hükümlerinde karşılaşılan sorunlar göze çarpmaktadır.

Çalışmamızda, beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması, CMK md. 75 ile md. 76 ve bu doğrultuda gerekli işlemlerin yapılmasına ilişkin usullerin düzenlendiği “*Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik*” çerçevesinde ele alınacaktır. Kanunda ve yönetmelikte yer alan düzenlemeler, beden muayenesi ve vücuttan

¹ CENTEL, Nur – ZAFER, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 6. Baskı, İstanbul 2008, s. 260.

² Yargıtay 10. CD., E. 2002/4003, K. 2003/13952 sayı ve 12.9.2003 tarihli kararı. Bkz. KUNTER, Nurullah – YENİSEY, Feridun – NUHOĞLU, Ayşe, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 14. Baskı, İstanbul 2006, s. 889, dipnot 4.

³ CENTEL, CMUK md. 66’nın yetersiz kaldığını, uygulamada özellikle cinsel suçlarda sıklıkla başvuru olan bu tedbirin yasal koşullarının düzenlenmesinin bir ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Bkz. CENTEL, Nur, “*Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu 2000 Tasarısına Eleştirel Yaklaşım*”, Prof. Dr. Mahmut Tevfik Birsnel’e Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir 2001, s. 505.

örnek alma işlemleri olarak iki ana başlıkta; bu işlemlerin koşulları da diğer ana başlıkta incelenecektir. Bu işlemler, kanunun düzenlenmesinde benimsenen ayırımdan farklı olarak, şüpheli, sanık ve diğer kişilerin iç ve dış beden muayeneleri ile vücutlarından örnek alınması başlıkları kapsamında değerlendirilecektir.

I. BEDEN MUAYENESİNİN VE VÜCUTTAN ÖRNEK ALMANIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Beden muayenesi ve vücuttan örnek alma, bedene müdahale teşkil eden işlemlerdir. Bu işlemler, ceza muhakemesinin ilerlemesinde hayati önem taşır. Öyle ki, suç izlerine ulaşmakta veya eldeki belirtileri değerlendirip sonuca varmada, beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması işlemlerine başvurmak kaçınılmaz bir ihtiyaçtır.

Bedene müdahalenin ilk şeklini oluşturan “beden muayenesi”; şüphelinin, sanığın, mağdurun veya üçüncü kişilerin bedenleri üzerinde delil elde etmek amacıyla yapılan işlemidir. “Vücuttan örnek alma” ise; var olan delilleri değerlendirmek amacıyla şüphelinin, sanığın, mağdurun ya da üçüncü kişilerin vücudundan gerek parça gerekse bir takım salgılar alınıp eldeki belirtilerle karşılaştırma yapılmasına olanak veren bir işlemidir⁴. Her iki işlem de beden üzerinde gerçekleştirildiğinden vücut bütünlüğüne yöneliktir.

Beden muayenesi, bir koruma tedbiri niteliği taşır. Koruma tedbiri, “*tehlike tedbiri*”nin bir türü olup, “*tehlike*” denilen ve korkulan bir zarar ihtimaline karşı alınan tedbirdir. Tehlike tedbiri, “*tehlike*”nin yakın ve uzak olmasına göre bir ayırma tabii tutulabilir. Tehlike uzaksa önlenmeye çalışılır; tehlike yakınsa artık bu tehlikeden korunmaya çalışılır. İlk durumda alınan tedbire önleme tedbiri; ikinci durumda ise koruma tedbiri adı verilir. İşte bedene müdahale ederken, delillerin kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya kalınmakta ve bir an önce bunlar güvence altına alınmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle yakın tehlikeyi bertaraf edebilmek için derhal, gecikmeden tedbir alma zorunluluğu ortaya çıkar⁵. Beden muayenesinde de yakın tehlike delillerin kaybolmasıdır. Bu amaçla derhal tedbirin uygulanması ve delillerin elde edilmesi gerekir.

Beden muayenesi, bedeninin dış yüzeyinin ve içerisinin tıbbi yöntemlerle incelenmesidir. Vücuttan örnek alma ise, gerek şüpheli veya sanığın gerekse mağdurun, soybağı belirlenecek çocuğun ya da üçüncü kişilerin vücudundan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak, gibi örneklerin alınmasıdır.

CMK'nın sistematığına bakıldığında beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması, Üçüncü Kısım Üçüncü Bölüm'de “*Gözlem Altına Alma, Muayene, Keşif ve Otopsi*” başlığı altında düzenlenmiştir. Kanun koyucu, bölüm başlığını “*Muayene*” olarak kaleme almış; ancak ilgili maddelerde muayeneden daha geniş tedbirler öngörmüştür. CMK, muayene işlemlerini, uygulandığı kişiler açısından

---

⁴ ÖZTÜRK, Bahri – TEZCAN, Durmuş – ERDEM, M. Ruhan – SIRMA, Özge – SAYGILAR, Yasemin F. – ALAN, Esra, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2009, s. 455 (**Öztürk ve diğerleri**); CENTEL – ZAFER, s. 264.

⁵ KUNTER, Nurullah, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Baskı, İstanbul 1989, s. 655-656.

dan bir ayırma tabi tutarak, 75. maddede şüpheli veya sanığın, 76. maddede de diğer kişilerin beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması şeklinde düzenlemiştir.

Kanun koyucu, beden muayenesini ve vücuttan örnek alınmasını “Gözlem Altına Alma, Muayene, Keşif ve Otopsi” başlığı altında düzenleyince, bu işlemlerin koruma tedbiri mi, yoksa bölüm başlığında sayılan diğer işlemler gibi soruşturma aracı mı oldukları tartışması gündeme gelmiştir⁶. Zira, gözlem altına alma, şüpheli veya sanığın bilincinin; ölünün adli muayenesi cansız bedeninin dış görünüşünün; otopsi ise, cansız bedeninin içinin incelenmesidir. Keşif ise, olay yerinin, olaya ilişkin hususların inceleme konusu yapılmasıdır. Sayılan muhakeme işlemlerinin doğrudan bir delil özelliği bulunmamaktadır, bu yapılan faaliyetlerin tümü delilleri değerlendirmede kullanılan birer araçtır. Oysa ki, beden muayenesi şüpheli, sanık veya mağdur ya da üçüncü kişiler üzerindeki delillerin elde edilmesine; vücuttan örnek alma ise var olan delillerin değerlendirilmesine yöneliktir. Bu nedenlerle, bedene müdahaleyi oluşturan işlemlerin hukuki niteliği karma bir yapı göstermektedir. Beden muayenesi ya da vücuttan örnek alma, karma bir nitelik göstermesine rağmen, kanunda koruma tedbirlerinin koşulları ile paralel şekilde düzenlenmiştir⁷. Bu nedenle, bu işlemler için de koruma tedbirlerinin özellikleri geçerli olacaktır⁸.

Kanun koyucunun bu başlık altında yer verdiği işlemlerin tümü, nitelikleri gereği, bilirkişi incelemesi gerektiren işlemlerdir. Beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması da bilirkişi incelemesinin zorunlu olduğu işlemlerdendir. Nitekim CMK md. 63’e göre, “Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hallerde bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına ...” karar verilebilir.

Kanaatimizce, beden muayenesi ve vücuttan örnek alma işlemlerine, koruma tedbirleri arasında yer verilmesi daha isabetli olurdu. İşlemlerin hukuki niteliği karma bir yapı oluşturmasına rağmen, işlemlere başvurmada getirilen

⁶ Doktrinde ÖZTÜRK – ÖZBEK – ERDEM, YENİSEY, beden muayenesini ve vücuttan örnek alınmasını “Koruma Tedbirleri” kapsamında; TOROSLU – FEYZİOĞLU ise “Deliller” başlığı altında ele alır. Bkz. ÖZTÜRK, Bahri – ÖZBEK, Veli Özer – ERDEM, Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2001, s. 636; ÖZTÜRK, Bahri, Ceza Muhakemesi Hukukunda Koğuşturma Mecburiyeti (Hazırlık Soruşturması), Ankara 1991, s. 124; ÖZTÜRK ve diğerleri, s. 454 vd.; TOROSLU, Nevzat – FEYZİOĞLU, Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2008, s. 211; YENİSEY, Feridun, Hazırlık Soruşturması ve Polis, İstanbul 1987, s. 124.

ÜNVER – HAKERİ ise, beden muayenesini ve vücuttan örnek alınmasını koruma tedbiri olarak nitelemekle birlikte, Kanunun sistematığına uygun olarak delil değerlendirme araçları kapsamında inceler. Bkz. YENER, Ünver – HAKERİ, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2010, s. 277 vd.

⁷ Nitekim 1412 sayılı CMUK döneminde, bilirkişinin tayinini düzenleyen hükümde hazırlık soruşturmasında muayenesi gereken kişilerin muayenelerinin Cumhuriyet savcısının talebi ile yapılacağı belirtilmiş; ancak muayenenin koşulları belirlenmemiştir. Bu nedenle doktrinde bir kısım yazar, beden muayenesini insan vücudunun keşfi şeklinde araştırmanın bir türü olarak nitelendirmiş; bir kısmı ise vücuda yönelik bir koruma tedbiri şeklinde tanımlamıştır. Bu nedenle, CMK’da beden muayenesi ve vücuttan örnek almanın karma nitelikte, hem soruşturma aracı, hem de koruma tedbiri özelliklerini birlikte taşıyacak şekilde düzenlendiği savunulur. Bkz. CENTEL – ZAFER, s. 262-263.

⁸ Koruma tedbirlerinin özellikleri için bkz. KUNTER, s. 658-659.

koşullar koruma tedbirleri ile paralellik gösterir⁹. Nitekim, soruşturma evresinde bilirkişi incelemesine hiçbir koşula bağlı olmaksızın Cumhuriyet Savcısı karar verebilirken (CMK. md. 63/3); bilirkişi incelemesi gerektiren beden muayenesine ve vücuttan örnek alınmasına kural olarak hakim, ancak gecikmede sakınca bulunması halinde ise Cumhuriyet savcısı karar verebilir (CMK. md. 75/1, md. 76/1).

II. BEDEN MUAYENESİ

Beden muayenesi, bedenin içinin ve dış yüzeyinin tıbbî incelemesidir. O halde muayene iki şekilde olabilir: İç beden muayenesi ve dış beden muayenesi. İç beden ve dış beden muayenesi yönetmeliğin 3. maddesinde tanımlanmıştır. Bu maddeye göre, “iç beden muayenesi, kafa, göğüs ve karın boşlukları ile cilt altı dokularının incelenmesini; dış beden muayenesi de vücudun dış yüzeyi ile kulak, burun ve ağız bölgelerinin gözle ve elle yapılan yüzeysel tıbbî incelemesini” ifade etmektedir.

İç ve dış beden muayenesi, hem şüpheli ve sanık, hem de mağdur, tanık gibi üçüncü kişiler üzerinde yapılabilir. İç ve dış beden muayenesine, gerçekleştirilecek olan müdahalenin ağırlığı ile orantılı olarak farklı mercilerce karar verileceği öngörülmüştür.

Şüpheli veya sanığın iç beden muayenesi CMK md. 75’te düzenlenirken, dış beden muayenesine, yönetmeliğin 5. maddesinde yer verilmiştir.

Gerek CMK md. 75’te düzenlenen iç beden muayenesi, gerekse yönetmeliğin 5. maddesinde ifade edilen dış beden muayenesi, bir suçla ilişkin delil elde etmek amacıyla gerçekleştirilir. Bu işlemlere bir suç şüphesi yaratmak amacıyla değil, hakkında soruşturma yürütülen suç hakkında delil elde etmek için başvurulabilir. Bir başka ifadeyle, suç şüphesi yaratmak ve soruşturma evresini başlatmak için bu işlemlere başvurmak mümkün değildir; sadece mevcut delilleri çürütmek veya kuvvetlendirmek amacıyla bu işlemler yapılabilir¹⁰.

Dış beden muayenesi, yönetmeliğin 3. maddesinde “vücudun dış yüzeyi ile kulak, burun ve ağız bölgelerinin gözle ve elle yapılan yüzeysel tıbbî incelemesi” olarak tanımlanır. Herşeyden önce, dış beden muayenesi de kişinin vücut bütünlüğüne bir müdahale oluşturmaktadır. Bu nedenle, bu müdahalenin de kanunla düzenlenmesi gerekir. Zira, Anayasa’ya göre hak ve özgürlüklere ancak kanunla sınırlama getirilebilir (AY. md. 13). Ceza muhakemesi bireyin hak ve özgürlüklerinin en fazla ihlal edildiği alandır, bu alanda kişinin vücut bütünlüğüne müdahale yapılabilmesi ancak *tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı hallerde* mümkün olabilir. Bu nedenle, bu müdahalenin kanunla düzenlenmeyip yönetmelik kapsamına bırakılması isabetli olmamıştır¹¹.

Kanun koyucu CMK’nın 76. ve yönetmeliğin 7. maddelerinde de, diğer kişilerin hem iç beden, hem de dış beden muayenesine yer vermiştir. Diğer kişilerle mağdur, tanık veya tanık olmayan üçüncü kişiler ve soybağı tespit edilecek çocuk kastedilmiştir. Kanun koyucu, diğer kişilerin muayene ve vücuttan örnek alma işlemlerini,

⁹ CENTEL – ZAFER, s. 263.

¹⁰ ÖZTÜRK ve diğerleri, s. 455, s. 457; CENTEL – ZAFER, s. 267.

¹¹ Aynı görüş için bkz. ÜNVER – HAKERİ, s. 279; CENTEL – ZAFER, s. 266.

şüpheli ve sanıkla ilgili hükümden ayrı maddede düzenlemekle, şüpheli ve sanık dışında bedeni muayene edilecek ya da vücudundan örnek alınacak herkesi bu hükme dahil etmek istemiştir. Ancak maddenin başlığı ile içeriğinin örtüştüğü söylemez. Zira madde metninde sadece mağdur ve soybağı tespit edilecek çocuğa ilişkin düzenleme mevcuttur¹².

CMK md. 76 ve yönetmelik md. 7 gereği, mağdurun, tanığın ve soybağı araştırılacak çocuğun iç ve dış beden muayenesine bir delil elde etmek amacıyla başvurulur. Bunun anlamı, hakkında soruşturma yürütülen bir suçla ilgili olarak bu tedbire başvurma mümkün olduğudur. Zira, iç ve dış beden muayenesi, suç şüphesi yaratmak amacıyla başvuru edilen tedbir değildirler¹³.

1. Muayene Türleri

A. İç Beden Muayenesi

İç beden muayenesi, kafa, göğüs ve karın boşlukları ile cilt altı dokularının incelenmesidir. Kanun koyucu, şüpheli veya sanığın iç beden muayenesine başvurma koşullarına CMK md. 75'te yer vermiş; bu hükmün uygulanmasına yönelik ayrıntıları da yönetmelik md. 4'de düzenlemiştir.

Kanunun ve yönetmeliğin ilgili hükmünde şüphelinin veya sanığın cinsel organlarında veya anüs bölgesinde yapılan muayenesinin de iç beden muayenesi sayılacağı belirtilir (CMK md. 75/4, Yön. md. 4/4). Bu hüküm olmasaydı, cinsel organlarda veya anüs bölgesinde yapılan muayenenin, cilt altı dokularında ya da cildin yüzeyinde yapıp yapılmamasına göre nitelmesi farklı olacaktı. Bu nedenle, kanun koyucu bu hükmü öngörerek cinsel organların veya anüs bölgesinin dış yüzeyinde yapılan muayenenin de iç beden muayenesi olduğunu açıkça düzenlemiştir.

Kanun koyucu, dış beden muayenesini kanunla değil, yönetmelikle düzenlemiş ve yönetmeliğin 5. maddesinde de şüpheli veya sanığın dış bedeninin muayene edilebilmesini, Cumhuriyet savcısı ile emrindeki adli kolluk görevlilerinin talebi ile gerçekleştirilebilecek tedbir olarak öngörmüştür. Cinsel organların veya anüs bölgesinin dış yüzeyinin muayenesinin yapılabilmesinde, Cumhuriyet savcısının veya kolluk görevlilerinin tek başına karar verme yetkisini bertaraf etmek için, CMK'nın 75. maddesinde açıkça niteliği ne olursa olsun bu bölgelerdeki muayenelerin iç beden muayenesi sayılacağı belirtilmiştir. Böylece, sözü edilen bölgelerdeki muayeneler de iç beden muayenesine karar vermeye yetkili merciler tarafından alınan karar doğrultusunda yerine getirilebilecektir.

Mağdurun, tanığın, üçüncü kişilerin ve soybağı araştırılacak çocuğun iç bedeninin muayenesi, şüpheli veya sanığın muayenesine paralel düzenlenmiştir.

B. Dış Beden Muayenesi

Dış beden muayenesi, şüpheli, sanık veya üçüncü kişilerin bedeni üzerinde başkalarına ait belirtilerin veya delil niteliğindeki ispat gereçlerinin elde edilmesi ve vücudun dış yüzeyi ile kulak, burun ve ağız bölgelerinde iz veya yaranın aranması amacıyla yapılır¹⁴.

¹² ÜNVER – HAKERİ, s. 283.

¹³ ÖZTÜRK ve diğerleri, s. 455; CENTEL – ZAFER, s. 267.

¹⁴ ÜNVER – HAKERİ, s. 279.

Daha önce sözünü ettiğimiz üzere, şüpheli veya sanığın dış beden muayenesi kanunda düzenlenmemiştir, bu tedbire yönetmelikte yer verilmiştir. Yönetmeliğin 3. maddesine göre, “*dış beden muayenesi, vücudun dış yüzeyi ile kulak, burun ve ağız bölgelerinin görülmesi dış beden muayenesi mi sayılacaktır?*”¹⁵dir. Ayrıca, yönetmeliğin 5. maddesinin 4. fıkrasında girişimsel olmayan tıbbi görüntüleme yöntemlerinin de bedeninin dış muayenesi sayılacağı belirtilmiştir. Girişimsel nitelikte olmayan tıbbi görüntüleme yöntemleri ile yapılan muayeneler, cilt altı dokularının incelenmesi olanağını sağlar. Bu nedenle yönetmeliğin 5. maddesinin 4. fıkrasındaki hüküm olmasaydı, bu incelemeleri iç beden muayenesi olarak nitelendirmek ve karar verme mercilerini buna göre belirlemek gerekecekti.

Uygulamada dış beden muayenesinin sınırlarını belirlemede zaman zaman zorluklar yaşanmaktadır. Şöyle ki, şüpheli veya sanığın çıplak soyulması ve cinsel bölgelerinin görülmesi dış beden muayenesi mi sayılacaktır?¹⁵ Bir kere, yönetmeliğe göre şüpheli veya sanığın dış beden muayenesi için ilgili mercilerin talebi yeterli görülmüştür. Şüpheli veya sanığın cinsel organlarının ve anüs bölgesinin dış yüzeyinde yapılan muayenesinin iç beden muayenesi olarak kabul edilmesindeki amaç, taleple cilt altı dokusu olarak nitelendirilmeyen bu bölgelerdeki muayeneleri önlemek; muayene yapılabilmesini de hakim veya mahkeme kararına bağlamaktır. Hal böyle olunca şüpheli veya sanığın cinsel bölgelerinin görülmesi ile bu bölgelerin tıbbi görüntüleme yöntemleri ile kontrolü iç beden muayenesi olarak kabul edilmeli ve buna göre karar alma usulü izlenmelidir.

Diğer kişilerin dış beden muayenesi ise iç beden muayenesi gibi aynı karar usulüne tabi kılınmıştır.

2. Beden Muayenesinin Benzer Bazı Kurumlarla Karşılaştırılması

A. Üst Araması

Bedenin dış yüzeyinde yapılan inceleme, üst aramasından farklıdır. Dış beden muayenesinde, kişinin çıplak bedeni incelemeye veya tıbbi girişime konu olur. İnceleme, bir insanın bedenine ait özelliklerinin sistematik olarak araştırılmasını ifade eder¹⁶.

Arama, gizli veya saklı olan bir şeyin bulunması ve ortaya çıkarılması amacıyla yapılır. Üst araması ise kişinin giyinik bedeni üzerinde, kıyafetleri arasında yapılan delil araştırmasıdır¹⁷.

---

¹⁵ ÖZTÜRK ve diğerleri, uygulamadaki bu soruna dikkat çekmiş, ancak CMK md. 75'te yer alan “*tıbbi*” muayene deyimine yer verilmemiş olmasını ve Yönetmelik hükümlerinin öncelikle göz önünde bulundurulması gerektiğini ileri sürerek, bu muayenelerin de iç beden muayenesi sayılması gerektiğini farklı bir gerekçeyle açıklamıştır. Bkz. ÖZTÜRK ve diğerleri, s. 456-457.

¹⁶ CENTEL – ZAFER, s. 273; KUNTER – YENİSEY – NUHOĞLU, s. 888-889; CİHAN – YENİSEY, CMUK döneminde bu tedbirlere “vücudun incelenmesi” başlığı altında yer vererek, bu konuda mutlaka kanunda ayrıntılı bir düzenleme yapılması gerekliliğini belirtmiştir. Bkz. CİHAN, Erol – YENİSEY, Feridun, Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 1998, s. 280.

¹⁷ CENTEL – ZAFER, s. 273; KUNTER – YENİSEY – NUHOĞLU, s. 888-889; CİHAN – YENİSEY, s. 280; TEZCAN, Durmuş, “Fransız Hukukunda Vücutta Arama ve Türk Hukukunda Durum”, Prof. Dr. Seyfullah Edis’e Armağan, İzmir 2000, s. 214.

Üst araması yetkisi, kişinin bedeninin muayenesine olanak veren bir tedbir değildir. Eğer kişinin üzerinin aranması, bedeninin muayenesine dönüşecekse, mutlaka muayenenin koşullarının sağlanması gerekir. Üst araması yapılırken, kişinin saçını, sakalını kesmek veya başka örnek almak ya da herhangi bir ilaç vermek mümkün değildir. Ayrıca bu arama yapılırken, işleme maruz kalan kişinin ar ve haya duygularına saygı duyulması gerekir. Nitekim, bir kadının aranması ancak bir kadın polis tarafından gerçekleştirilir¹⁸. Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğine göre üst araması, kişinin cinsiyetinde bulunan görevli tarafından yapılır (md. 28/f. 3).

B. Adli Muayene ve Otopsi

Adli muayene, cansız bedenin dış yüzeyinin muayene edilmesini ifade eder. Bu muayenenin amacı, ölüm zamanı ile nedenini belirleyebilmektir, bu nedenle beden üzerindeki dış bulgular belirlenmeye çalışılır¹⁹. CMK md. 86'ya göre adli muayene, Cumhuriyet savcısının huzurunda ve bir hekim görevlendirilerek yapılır. Dış beden muayenesi ise, canlı bir kişinin cilt altı dokularına girilmeden bedeninin yüzeysel olarak incelenmesidir.

Hem dış beden muayenesi, hem de adli muayene, bir soruşturma kapsamında yapılan işlemlerdir. Dış beden muayenesinde, şüphelinin, sanığın veya diğer kişilerin bedenleri üzerindeki herhangi bir iz, bulgu delil olarak güvence altına alınmaya çalışılırken, adli muayenede, ölüm zamanı ve nedenleri belirlenmeye çalışılır. Dış beden muayenesi doğrudan delil elde etmeye yöneliktir, adli muayene ise elde edilen delilleri değerlendirme aracıdır.

Otopsi, ölüm zamanını ve nedenini belirleyebilmek için cesedin uygun olması koşuluyla baş, göğüs ve karın bölgelerinin açılarak incelenmesidir²⁰. CMK md. 87'ye göre, otopsi, Cumhuriyet savcısı huzurunda biri adli tıp, diğeri patoloji uzmanı veya diğer dallardan birisinin mensubu veya biri pratisyen iki hekim tarafından yapılır. İç beden muayenesi ise, kafa, göğüs ve karın boşlukları ile cilt altı dokularının incelenmesidir. Ancak bu muayene bir ceset üzerinde değil, canlı bir beden üzerinde yapılır.

Gerek beden muayenesi, gerekse adli muayene ile otopsi, bilirkişi incelemesi gerektiren işlemlerdir. Ancak, beden muayenesine başvurma amacı, adli muayene ve otopsiye başvurma amacından farklı olarak, şüphelinin, sanığın ya da diğer kişilerin bedeni üzerindeki delilleri elde etmektir.

¹⁸ ÖZBEK, Veli Özer, Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Arama, Ankara 1999, s. 116-117; ÖZBEK, Veli Özer – BACAĞIZ, Pınar, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama”, Ceza Hukuku Dergisi, Yıl:1, S. 1, Ekim 2006, s. 176; KİRİZOĞLU, Serap Keskin, “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Basit Arama (Adli Arama)”, AÜHFMD, Cilt: 58, S. 1, s. 8-9.

¹⁹ CENTEL – ZAFER, s. 279-280.; KIZILARSLAN, Hakan, Ceza Muhakemesi, Adli Tıp ve Adli Bilimlerde Vücudun Muayenesi ve Örnek Alma (Doktrin ve Uygulama), Ankara 2007, s. 17.

²⁰ CENTEL – ZAFER, s. 280.

III. VÜCUTTAN ÖRNEK ALMA

1. Genel Olarak

Vücuttan örnek alma, beden muayenesinden farklı bir işlemdir. Her iki işleme aynı anda başvurulabileceği gibi, farklı zamanlarda da başvurmak mümkündür.

CMK'nın 75. ve 76. maddelerinde, şüpheli ya da sanığın veya diğer kişilerin vücudundan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesi düzenlenmiştir. Aynı hükümlere, yönetmeliğin 6. ve 8. maddelerinde de yer verilmiştir.

Vücuttan örnek alınması, bir koruma tedbiri niteliğine sahip değildir. Nitekim, şüpheli veya sanığın ya da diğer kişilerin vücudundan alınan örneklerin herhangi bir delil değeri bulunmamaktadır. Elde edilen örnekler, olaydan geriye kalan belirtilerle karşılaştırma yapılmasını ve böylece mevcut delil araçlarının anlamlandırılmasını sağlar²¹.

Olay yerinin incelenmesi, suçun ortaya çıkarılmasındaki en önemli araştırma faaliyetlerinden birisidir. Bu inceleme, olay yerinde delil niteliği taşıyabilecek her türlü belirtinin, çeşitli bilimsel ve teknik yöntemler kullanılarak araştırılması, elde edilen verilerin belirlenmesi, toplanması, korunması ve incelenmesi amacıyla, ilgili kriminal laboratuvarlara gönderilmesi işlemlerinin bütünü oluşturur²².

Örnek ise, bir suçla ilişkin delil elde etmek amacıyla, inceleme yapmak üzere ilgililerden alınan biyolojik ve diğer materyali anlatmaktadır. Vücuttan alınacak örnekler çok çeşitli olabilir. Olay yerinde parmak izi, tabanca, kovan, maske, düğme, şapka gibi belirtiler bulunabileceği gibi, kan lekesi, saç, sigara izmariti üzerindeki tükürük, diş izi gibi biyolojik belirtiler de bulunabilir²³. Nitekim, kanun koyucu, bu örnekleri biyolojik ve diğer örnekler olarak bir ayrıma tabi tutmaktadır. Vücuttan alınacak örnekler, kan, cinsel salgı, tükürük, gaita, sümük, balgam, ter, idrar örneği ya da saç, kıl, tırnak veya deri döküntüsü olabilir²⁴. Olayın gerçekleştiği yerlerden toplanan belirtiler, suç şüphesi üzerinde yoğunlaşan kişilerden alınan örneklerle karşılaştırılır ve inceleme sonucuna göre de soruşturma aşaması ivme kazanabilir²⁵.

Olay yeri araştırılırken suçla ilişkin olabilecek belirtiler toplanır, şüpheli den, sanıktan veya diğer kişilerden örnek alınır ve inceleme aşamasına geçilir. Yargıtay bir kararında elde edilen ispat gereçleri üzerindeki belirtiler ile sanıklardan alınan örneklerin CMK'nın 75. maddesi uyarınca karşılaştırılacağından söz eder. Kararda, "... kanıt olma olasılığı bulunan kar maskelerinin bu niteliğinin korunması amacıyla muhafaza altına alınıp kar maskelerinden elde edilecek kıl, kan, parmak izi vs. gibi materyallerle, sanıklardan 5271 sayılı CMK.nun 75.

²¹ CENTEL – ZAFER, s. 264.

²² YÜKSELOĞLU, E. Hülya – ÖZCAN, Şebnem – CEYLAN, Beyhan, "Olay Yeri İncelemesi ve Türkiye'deki Uygulamalar", Polis Bilimleri Dergisi 2008, 10 (1), s. 64.

²³ YÜKSELOĞLU – ÖZCAN – CEYLAN, s. 63; YENİSEY, s. 200-201.

²⁴ ÜNVER – HAKERİ, s. 278; CENTEL – ZAFER, s. 267.

²⁵ POLAT, Oğuz, Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar, Ankara 2004, s. 209 vd.

maddesi uyarınca örnek alınıp karşılaştırılarak ...” bu madde kapsamında tedbir uygulanacağı belirtilmiştir²⁶.

Şüpheli veya sanığın ya da diğer kişilerin vücudundan alınan örnek, delil niteliğini ancak eldeki örneklerle karşılaştırıldıktan sonra olayı temsil etme derecesine göre kazanabilir. Bu nedenle, alınan örnekler birer delil değerlendirme araçlarıdır.

2. Vücuttan Alınan Örneklerin İncelenmesi

İnceleme aşaması, “*Moleküler genetik inceleme*” başlığı altında CMK’nın 78. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, “*75 ve 76’ncı maddelerde öngörülen işlemlerle elde edilen örnekler üzerinde, soybağının veya elde edilen bulgunun şüpheli veya sanığa ya da mağdura ait olup olmadığının tespiti için zorunlu olması halinde moleküler genetik incelemeler yapılabilir*”.

Moleküler genetik inceleme, olay yeri incelemesi ile vücuttan örnek alınması işlemlerini tamamlayan bir faaliyettir. Olay yeri inceleme ekiplerince toplanan her türlü belirti, soruşturma kapsamında ilgili kişilerden alınan örneklerle karşılaştırılarak bir anlam kazanır. Moleküler genetik inceleme yapılmaksızın, elde edilen belirtilerin kime ait olduğunu belirlemek imkânsızdır. Moleküler genetik inceleme, niteliği gereği bilirkişi faaliyeti gerektirir.

CMK md. 79/1’e göre moleküler genetik incelemeler yapılmasına soruşturma evresinde hâkim, kovuşturma evresinde de mahkeme karar verebilir. Kararda inceleme için görevlendirilen bilirkişi de gösterilir.

Moleküler genetik inceleme sonucunda elde edilen veriler, kişisel veri niteliğindedir. Hangi amaçla elde edilmişse, bu amaç dışında kullanılamaz. Bu sonuçlar, dosya içeriğini öğrenme yetkisine sahip bulunan kişiler tarafından bir başkasına verilemez (CMK md. 80/1).

Bu bilgiler, kovuşturmayaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde Cumhuriyet savcısının huzurunda derhal yok edilir ve bu husus dosyasında muhafaza edilmek üzere tutanağa geçirilir (CMK md. 80/2).

3. Vücuttan Örnek Alınmasının Benzer Bazı Kurumlarla Karşılaştırılması

A. Elkoyma Koruma Tedbiri

Elkoyma, delil olabilecek ya da ileride müsadere edilebilecek eşya üzerinde zilyedin tasarruf yetkisinin kaldırılmasına yönelik bir koruma tedbiridir (CMK md. 123). Vücuttan örnek alma ise, şüphelinin, sanığın veya diğer kişilerin vücuduna ait bir örneğin alınmasına yöneliktir.

Elkoymaya konu olacak eşyalar, herhangi bir yerde olabilir. Oysa alınacak örnekler, soruşturma konusuna göre şüphelinin, sanığın ya da mağdur, tanık gibi üçüncü kişilerin vücutları üzerinde bulunabilir.

Vücuda ait örnekler, bağımsız bir varlığa sahip değildirler, bu parçaların ceza muhakemesi anlamında tek başlarına bir delil değeri yoktur. Elkoymaya

²⁶ Yargıtay 6. CD.’nin E. 2008/810, K. 2008/11766 sayılı ve 28.5.2008 tarihli kararı. Karar için bkz. DONAY, Süheyl, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, İstanbul 2009, s. 131.

konu olan “eşya”lar doğrudan bir delil değerine sahip olabilirken, vücuttan alınan örnekler, mevcut delilleri değerlendirmede araç olarak kullanılırlar.

B. Fizik Kimliğin Tespiti

Fizik kimliğin tespiti, adli amaçla şüpheli veya sanığın fiziki kimliğinin tanımlanmasını sağlayan parmak ve avuç içi izinin, beden ölçülerinin, bedende yer alıp da teşhisini kolaylaştıracak diğer özellikleri ile sesinin, görüntülerinin ve fotoğraf kaydının alınmasına yönelik faaliyetlerin bütünüdür (CMK md. 81). Bu tespit, olay yeri incelemesi sırasında elde edilen birtakım belirtilerin karşılaştırılmasını sağlayan bir tür fişlemedir. Bu amaçla alınan izler, şüphelinin veya sanığın fiziki kimliğini ortaya koyar. Oysa ki vücuttan örnek alma işleminde, olay yerinde bulunan delil araçları ile karşılaştırılmak üzere, şüpheli ya da sanığın biyolojik kimyasını tanımlayan örneklerin alınması söz konusudur. Bu örnekler, saç, kıl, kan, idrar, tükürük, cinsel salgı, balgam, nefes, deri döküntüsü, gaita, sümük, ter gibi örnekler olabilir²⁷.

IV. BEDEN MUAYENESİNİN VE VÜCUTTAN ÖRNEK ALINMASININ KOŞULLARI

1. İlgilinin Rızasının Bulunması

Beden muayenesi, delil elde etme yöntemlerinden; vücuttan örnek alma ise delil değerlendirme araçlarından biridir. Bazı suç tiplerinde şüpheli veya sanığın ya da mağdurun, tanığın veya çocuğun bedeninin muayene edilmesi, delil elde edilmesi bakımından kaçınılmazdır. Aynı şekilde olaydan geriye kalan ve şahsa ilişkin bir belirtinin karşılaştırılmasını sağlamak ve bu belirtiyeye delil değeri tanımak için, ilgilinin vücudundan örnek alınması gerekir.

Bedenin muayene edilmesi veya vücuttan örnek alınması işlemleri gerçekleştirilirken ilgilinin rızasının aranıp aranmayacağı hususu üzerinde tartışmak konuya açıklık getirmek bakımından önemlidir.

Müdahaleye maruz kalacak kişinin rızasının olmaması durumunda nasıl davranılacağı konusunda kanunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Yönetmeliğin 18. maddesinde ise “...şüpheli, sanık veya diğer kişilerin bu konuda aydınlatılmış olmalarına rağmen muayene yapılmasına ya da örnek alınmasına rıza vermemeleri hâlinde, kararın infazı için ilgilinin muayenesini veya vücudundan örnek alınmasını sağlamak üzere ilgili Cumhuriyet başsavcılığınca gerekli önlemler alınır” hükmü düzenlenmiştir. İlgili hüküm uyarınca, öncelikle, müdahaleye maruz kalacak kişiye tedbirin içeriğinin anlatılmış olması gerekir. Buna rağmen, ilgili kişi muayene yapılmasına ya da örnek alınmasına rıza göstermezse, Cumhuriyet başsavcılığı tarafından işlemi yapabilecek ölçüde gerekli önlemlerin alınabileceği belirtilir. Gerekli önlemler, işlemi yerine getirmeyi sağlayacak, yani rıza olmasa dahi bu direnci kırmaya yetecek önlemlerin alınmasını ifade eder. O halde, ilgili kişi rıza göstermese dahi, zorla muayene yapılacak yere götürülebilecek, masaya yatırılabilir, elleri tutulabilir veya müdahalenin gerektirdiği her türlü zorlamada bulunulabilecektir. Yönetmeliğe göre, şüpheli veya sanık ya da diğer kişiler, bedenlerinin dış yüzeyinin muaye-

²⁷ ÜNVER – HAKERİ, s. 278; CENTEL – ZAFER, s. 267.

nesine, girişimsel olan veya girişimsel olmayan tıbbi görüntüleme yöntemleri ile gerçekleştirilen muayenelerine ya da cilt altı dokularının muayenesi ile vücutlarından örnek alınmasına izin vermezse, bu işlemler zorla yapılabilecektir. Söz konusu kişilerin rızasının bulunmamasına rağmen, orantılılık ilkesi çerçevesinde mâkul bir güç kullanılabilir²⁸.

İlgilinin muayeneye karşı direnmesi durumunda, zor kullanılacağı ve gerekli önlemlerin alınacağına ilişkin hükümün kanunla değil, yönetmelikle getirilmesi doğru olmamıştır. Zira bu müdahale, vücut dokunulmazlığına yöneliktir²⁹.

Beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması tıbbi bir müdahale oluşturur. Bu nedenle bedene yapılan müdahaleler, tıbbi müdahalenin koşullarına tabidir. Tıbbi müdahale koşulları arasında ilgilinin rızasının alınması koşulu bulunur³⁰. Bu nedenle, salt bu açıdan bir değerlendirme yapılırsa ilgilinin rızası olmaksızın bedene yönelik tıbbi müdahaleler hukuka aykırılık teşkil eder. İstanbul Protokolü'nde de bu koşul açıkça belirtilmiştir³¹. Ancak Protokolda yer alan bu koşulu Anayasa'nın 17. maddesini dikkate alarak yorumlamamız ve bir sonuca ulaşmamız gerekir. Anayasa'nın 17. maddesine göre kişinin vücuduna rızası olmaksızın müdahale edilemez, ancak kanun ile buna istisna getirilebilir. O halde, ancak CMK'da yer alması koşuluyla, ilgilinin rızasının yokluğu halinde bu müdahaleyi gerçekleştirmek mümkün olacaktır³². Nitekim, AİHM bedene yapılan müdahalenin dayanağının kanun olması gerektiğine ilişkin bir kararında, şüphelinin gözaltındayken zorla genital muayeneye maruz kalmasını, AİHS'nin 8. maddesinin ihlali olarak değerlendirmiştir. Bu kararda, Mahkeme kişinin fizik bütünlüğüne yapılan müdahalelerin kanunla düzenlenmesi, kanunda herhangi bir hüküm olmaması nedeniyle de somut olay bakımından ilgilinin rızasının aranması gerektiğini ifade etmiştir³³.

Diğer yandan diğer kişilerin dış beden muayenesine kanunda yer verilmesi, ilgilinin rızasının yokluğu halinde bir takım zorlayıcı önlemler alınabileceği hususunun ise kanunda değil de, yönetmelikte düzenlenmesi de aynı gerekçeyle isabetli olmamıştır³⁴.

Kanaatimizce ilgilinin rızasının bulunmaması durumunda nasıl hareket edileceğini, muayeneye maruz kalacak kişiye göre değerlendirmek gerekir. Zira

²⁸ CENTEL – ZAFER, s. 277.

²⁹ Aynı görüş için bkz. CENTEL – ZAFER, s. 277.

³⁰ FİNCANCI, Şebnem Korur – YORULMAZ, Coşkun, “Beden Muayenesi”, Yeni Yasalar Çerçevesinde Hekimlerin Hukuki ve Cezai Sorumluluğu, Tıbbi Malpraktis ve Adli Raporların Düzenlenmesi, Sempozyum Dizisi No: 48 , Şubat 2006, s. 143 vd.

³¹ “İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezanın Etkili Bir Şekilde Soruşturulması ve Belgelenmesi İçin El Kılavuzu – İstanbul Protokolü”, AY. md. 90/5'e göre iç hukuka dahil edilen bir belge değildir. Henüz bağlayıcılığı olmayan, ancak tavsiye niteliğinde dikkate alınması gereken bir belgedir.

³² ÜNVER – HAKERİ, s. 286.

³³ Y.F./Türkiye'ye Karşı (Başvuru no. 24209/94) Karar, Strasbourg/22 Temmuz 2003. Karar için bkz. CENGİZ, Serkan – TORTOP, Nilgün, “İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları”, TBBD, S. 52, 2004, s. 371.

³⁴ Aynı görüş için bkz. CENTEL – ZAFER, s. 277.

gerek iç beden ve dış beden muayenesi, gerekse vücuttan örnek alma şüpheliye, sanığa ve bu kişiler dışında kalan diğer kişilere uygulanabilen işlemlerdir.

O halde işlemlere maruz kalacak olanlar, şüpheli veya sanık ya da diğer kişilerdir. Şüpheli veya sanığın rızasının olmaması durumunda, zorla beden muayenelerini gerçekleştirmek ya da vücutlarından örnek almak mümkün müdür? Bu sorunun çözümü muhakemenin devamı açısından son derece önemlidir. Kanaatimizce bu işlemlerin koruma tedbiri niteliği ağır bastığından bedeni muayene edilecek veya vücutundan örnek alınacak şüphelinin veya sanığın rızaları aranmaksızın işlemler gerçekleştirilebilir. Ancak diğer kişilerden mağdur için aynı tezi savunmak mümkün değildir. Örneğin cinsel saldırı suçlarında mağdurun genital muayenesinin yapılması ya da bekaret kontrolünün yapılması gerekiyorsa ve mağdur bu işlemlerin yapılmasına rıza göstermiyorsa, zorla bu muayeneyi yaptırmak doğru değildir. Zira cinsel saldırıya uğrayan kişi, hem bu suçun mağdurudur, hem de zorla kontrole tabi tutularak ikinci kez mağdur durumuna düşürülmektedir. Ancak cinsel saldırıya uğradığını söyleyen mağdur bu muayeneye rıza göstermezse, Cumhuriyet savcısının iddiaı ispat edememe olasılığı ortaya çıkabilir. Mağdur da böyle bir olasılığın çıkması halinde, muayeneye rıza göstermemesinin sonucuna katlanmak zorundadır.

Kanaatimizce mağdur kadınların genital muayenesini ya da bekaret kontrolünü yaptırmayı zorunlu hale getiren yönetmelikteki düzenleme yeniden gözden geçirilmelidir ve bu hükmün kapsamının şüpheli veya sanıkla sınırlı olarak kanunla düzenlenmesi gerekmektedir.

Bir başka husus, şüpheli veya sanığın beden muayenesi ile vücutundan örnek alınmasına rıza göstermesi ya da kendilerinin bu müdahaleleri talep etmesi halinde karar prosedürünün izlenip izlenmeyeceği konusunda açık bir düzenlemenin bulunmamasıdır. Talep şüpheli veya sanıktan gelmişse, karar alma usulüne gerek yoktur. Bu durumda, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının ilgili kurumdan işlemi talep etmesi yeterli olacaktır. Kovuşturma evresinde ise sanık mahkemeden talepte bulunmalı ve mahkeme de sanığı ilgili kuruma göndermelidir. Şüpheli veya sanık talepte bulunmamış fakat müdahalelere rıza göstermişse de, mutlaka karar alma sürecinden geçilmelidir (Yön. md. 18/3). Kanun koyucu, bu hükümlerle kolluğun şüpheli ya da sanığı, talepte bulunmaya zorlayarak hakim veya savcıdan karar alma usulünü bertaraf etmesini önlemiştir³⁵.

Diğer kişilerden mağdurun rıza göstermesi halinde, bu işlemlerin yapılabilmesi için karar alınmasına gerek bulunmamaktadır. Mağdur dışındaki diğer kişiler içinse, yönetmeliğin 18. maddesinin 3. fıkrası geçerlidir. Buna göre, “... diğer kişilerden kendiliğinden başvurarak rıza göstermeleri hâlinde, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının istemi, kovuşturma aşamasında ise hâkim veya mahkeme kararıyla tıbbi muayeneleri yapılabilir ya da vücutlarından örnek alınabilir”.

³⁵ ÜNVER – HAKERİ, s. 285.

2. Şüphelinin veya Sanığın ve Diğer Kişilerin Sağlığına Zarar Verme Tehlikesinin Bulunmaması ile Diğer Kişilere Cerrahi Müdahalede Bulunma Yasağı

Şüphelinin ya da sanığın iç beden muayenesi yapılabilmesi veya vücudundan örnek alınabilmesi için, kişinin sağlığına zarar verme tehlikesi bulunmamalıdır (CMK md. 75/2). Örneğin iç beden muayenesi sayılan ameliyat, şüpheli veya sanığın maddi ve manevi sağlığını bozacaksa veya bozma ihtimali varsa, bu müdahalede bulunulamaz. Aksi bir müdahale, elde edilen delilin hukuka aykırı delil olarak nitelendirilmesi sonucunu doğurur. Dış beden muayenesinin yapılabilmesi içinse aynı şekilde, şüphelinin veya sanığın sağlığına açıkça ve öngörülebilir zarar verme tehlikesinin bulunmaması koşulu getirilmiştir (Yön. md. 5/3).

Diğer kişilerin iç ve dış beden muayenesi ile vücudundan örnek alınmasına ilişkin olarak 76. maddede muayenenin, sağlığı tehlikeye düşürmeme ve cerrahi müdahalede bulunmama koşuluna bağlandığı görülür. Cerrahi müdahale, tıbbî aletler yardımıyla vücutta yapılan tanı ya da tedaviye yönelik operasyonlar olarak tanımlanır (Yön. md. 3). Kanun maddesine ve yönetmeliğin 7. maddesine göre, delil elde etmek amacıyla diğer kişilerin bedenlerine ameliyat yapılarak müdahale edilmesi mümkün değildir.

Şüphelinin, sanığın ya da diğer kişilerin sağlığına zarar verme tehlikesi, müdahalenin niteliğinden çok, kişinin dış görünümü, psikolojisi ve acı duygusu dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Ancak bu değerlendirme yapılırken, müdahalenin özünde var olan kaçınılmaz acı ve hoşnutsuzluk duygusuna katlanılması gerektiği de unutulmamalıdır³⁶. Örneğin, elmas küpeleri yutarak mide-sinde saklayan fail, hap verilmek suretiyle bunları vücut dışına atamıyorsa, mide ameliyatı yapılması gerekir. Fail, artık ameliyatın getirdiği acıya katlanma yükümlülüğündedir.

3. Müdahalelerin Hekim veya Hekim Gözetiminde Sağlık Mesleği Mensubu Diğer Kişiler Tarafından Yapılması

Şüpheli veya sanığın iç beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması hekim veya sağlık mesleği mensubu diğer bir kişi tarafından yapılır. Sağlık mesleği mensupları hekim, diş hekimi, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren (Yön. md. 3); sağlık mesleği mensubu diğer kişiler ise hekim dışındaki kişilerdir. Yönetmelikteki düzenlemeyle, muayeneyi yapacak kişiler arasında sağlık mesleği mensuplarını da dahil eden Kanun hükmü sınırlanmıştır (Yön. md. 4/2). Nitekim, Yönetmelik şüpheli veya sanığın iç beden muayenesinin hekim tarafından yapılacağını belirtmiş, sağlık mesleği mensuplarının tek başlarına iç beden muayenesi yapmalarını engellemiştir. Şüpheli veya sanığın vücudundan örnek alınması ise, sadece hekim veya hekim gözetiminde bir sağlık mesleği mensubu kişi tarafından gerçekleştirilebilir (CMK md. 75, Yön. md. 6).

Şüpheli veya sanığın dış beden muayenesi ancak hekim tarafından yapılır. Ancak yönetmeliğin açık hükmü gereği dış beden muayenesi olarak kabul edilen girişimsel olmayan tıbbî görüntüleme yöntemleri ile yapılacak inceleme-

³⁶ CENTEL – ZAFER, s. 267-268.

ler, hekim tarafından veya hekim gözetiminde sağlık mesleği mensubu diğer bir kişi tarafından yerine getirilebilir.

Diğer kişilerin iç ve dış beden muayenesi sadece hekim; vücudundan örnek alınması ise hekim veya hekim gözetiminde sağlık mesleği mensubu diğer bir kişi tarafından yapılabilir (CMK md. 76, Yön. md. 8).

CMK'nın 77. maddesinde ise kadının muayenesinin, istemi halinde ve olanaklar elverdiğinde bir kadın hekim tarafından yapılacağı öngörülmüştür. Yine yönetmeliğin 11. maddesine göre, *"muayene edilecek kadının talebine rağmen bir kadın tabibin bulunmasına olanakların elvermediği durumlarda; muayene sırasında tabip ile birlikte bir başka kadın sağlık mesleği personelinin bulundurulmasına özen gösterilir"*.

Bu madde Alman CMK'dan alınmıştır. Bu maddeye göre, beden muayenesi, erkek veya kadın olsun, kişinin ar (utanma) duygusunu incitecekse, bir erkek veya bir kadın doktor (aynı cinsten bir kişi) tarafından yapılacaktır. Oysa ki CMK md. 77'de sadece kadının muayenesi açısından düzenleme öngörülmüştür. Bu düzenleme, Türk toplumunda utanma duygusu incinecek olan kişinin sadece kadın olduğuna işaret etmektedir. Kadın özellikle genital muayene sırasında karşı cinsten biri tarafından muayene edilmekten çekinebilir, utanabilir. Nitekim esas tartışılması gereken de, genital muayenenin utanma duygusu nedeniyle ahlakla ilişkilendirilmesi ve bu hususun sadece kadına özgülenmesidir. Oysa ki, bir erkek çocuğun veya bir erkeğin cinsel saldırıya maruz kalması durumunda ya da kırsal kesimde yetişen, dinsel düşünceleri ağırlıklı olan bir erkeğin karşı cins tarafından muayene edilmesinde ortaya çıkacak rahatsızlıklar dikkate alınmamıştır³⁷. Bu durum Türk toplumunun özüne sinmiş olan cinsiyet ayrımcılığının bir göstergesidir. Toplumda ahlaklı olması gereken kadındır. Bu hükme göre bedeninin herhangi bir yerini muayene ettirmek isteyen bir kadının karşı cins tarafından muayene edilmesiyle ahlakı bozulabilir. Zira maddede kadının sadece genital muayene sırasında utanması ve ahlaken rencide olması dile getirilmemiştir. Kadın burnunu kırsa ya da kolunu yaralasa, yine kendi cinsinden olan bir hekim tarafından muayene edilme talebinde bulunabilir. O halde bu talepte bulunmayan kadının utanma duygusunun incindiği ve dolayısıyla ahlaksız olduğu mu düşünülecektir?

Bu hükümlerle birlikte muayeneyi yapacak olan hekimler de zan altında bırakılmaktadır. Karşı taraf açısından da şu husus tartışılmalıdır. Hekimler, hastalarını cinsel bir obje olarak mı görmektedirler?

Diğer yandan, mevcut düzenleme Türkiye'nin koşulları dikkate alınarak değerlendirildiğinde şu sonuçlara ulaşılır: 1. Kadın hekim tarafından muayene talebini özellikle kırsal bölgelerde yerine getirme olanağı oldukça sınırlıdır, 2. Bu hüküm, erkek hekimlerin meslek etikleri, kadın hastalarına bakışları konusunda peşin hükme varıldığının göstergesidir.

4. Üst Sınırı İki Yıldan Fazla Hapis Cezası Gerektiren Bir Suçun Varlığı

Beden muayenesi ve vücuttan örnek alma, koruma tedbiri niteliği ağır basan işlemlerdir. Her iki işlem de vücut bütünlüğüne müdahale oluşturdu-

³⁷ KIZILARSLAN, s. 276-277.

ğundan, kanun koyucu şüpheli veya sanığa yüklenen suçun ağırlığı ile başvurulacak işlemin orantılı olmasını öngörmüştür. Madde hükmüne göre, üst sınırı iki yıldan az hapis cezası öngörülen suçlarda, şüpheli veya sanık üzerinde iç beden muayenesi yapılamayacaktır; şüpheli veya sanığın vücudundan kan, saç, tırnak, tükürük ve benzeri biyolojik örnekler alınamayacaktır (CMK md. 75/5, Yön. md. 6).

Şüpheli veya sanığın dış beden muayenesine ilişkin olarak kendilerine yöneltilen suçun belli bir ağırlıkta olması şartı aranmamıştır. O halde, herhangi bir suç için kaç yıl hapis cezası öngörülürse öngörölsün, o suçun şüphelisi veya sanığı hakkında dış beden muayenesi yapılabilecektir.

Aynı şekilde diğer kişilerin beden muayenesine ve vücudundan örnek alınmasına ilişkin olarak şüpheli veya sanığa isnat edilen suçun cezasının belli bir ağırlıkta olması şartı aranmamaktadır. Şüpheli veya sanığa isnat edilen suçun cezası hangi ağırlıkta olursa olsun, delil elde etmek amacıyla mağdur, tanık, üçüncü kişiler veya çocuk üzerinde beden muayenesi ya da vücudundan örnek alma işlemleri yapılabilecektir.

5. Cumhuriyet Savcısının, Hakim veya Mahkemenin Karar Verme Yetkisinin Bulunması ile Şüpheli veya Sanığın Dış Beden Muayenesinde Talebin Yeterliliği

Şüpheli veya sanığın iç beden muayenesine ve vücudundan örnek alınmasına, Cumhuriyet savcısı veya mağdurun istemiyle ya da re'sen hakim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Savcısı tarafından karar verilir (CMK md. 75).

Cumhuriyet Savcısının karar verebilme yetkisi işlemin gecikmesinde sakınca bulunması koşuluna bağlanmıştır. İşlemin gecikmesinde sakınca bulunması, Muayene Yönetmeliği'nin 3. maddesinde, "derhâl işlem yapılmadığı takdirde suçun iz, eser, emare ve delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin saptanamaması ihtimalinin ortaya çıkması" şeklinde tanımlanmıştır. Cumhuriyet savcısının kararı, yirmidört saat içinde hakim veya mahkemenin onayına sunulmalıdır. Soruşturma evresinin amiri Cumhuriyet savcısıdır, gecikmesinde sakınca bulunması halinde Cumhuriyet savcısı şüphelinin iç beden muayenesinin yapılmasına ya da vücudundan örnek alınmasına karar verebilir. Bu kararını, soruşturma evresinde sulh ceza hakiminin onayına sunmak zorundadır³⁸. Hakim de yirmidört saat içerisinde kararını vermelidir. Aksi halde onaylanmayan karar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz. Kovuşturma aşamasında ise yetkili makam mahkemedir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de mahkemenin sanığın iç beden muayenesinin yapılmasına ya da vücudundan örnek alınmasına karar vermesi gerekir. Zira soruşturma evresinde dosya Cumhuriyet savcısının elindedir, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde bir an önce delili tespit etmek ve güvence altına almak ya da eldeki belirtilerle karşılaştırmak amacıyla, yirmidört saat içerisinde sulh hakiminin onayına sunma ve hakim de yirmidört saat

³⁸ ÖZTÜRK ve diğerleri de, gecikmede sakınca nedeniyle Cumhuriyet Savcısının beden muayenesine karar vermesine ilişkin düzenlemenin yalnızca soruşturma evresinde geçerli olduğunu savunurlar. ÖZTÜRK ve diğerleri, s. 459.

içerisinde onaylama şartlarına bağlı olarak Cumhuriyet savcısına da karar verme yetkisi tanınmıştır. Kovuşturma aşamasında ise, dava dosyasının içeriği mahkemenin bilgisindedir, bu nedenle bu evrede artık Cumhuriyet savcısının karar verme yetkisi ve bu kararı mahkemeye onaylatma koşulu, kovuşturmanın niteliği ile bağdaşmamaktadır. Bu durum, Kanun koyucunun hakimlik ve mahkeme makamlarının işlevlerini karıştırdığını ortaya koyar³⁹.

Bir suça ilişkin delil elde etme amacıyla, şüpheli veya sanık üzerinde dış beden muayenesi Cumhuriyet savcısı ile emrindeki adli kolluk görevlileri veya kovuşturma makamlarının talebiyle yapılabilir. Yönetmelik, şüpheli veya sanığın dış beden muayenesine ilişkin olarak herhangi bir karar alma prosedürü öngörmemiş, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı ile emrindeki kolluk görevlilerinin, kovuşturma evresinde de mahkemenin talebini yeterli görmektedir.

Doktrinde, kanun koyucunun dış beden muayenesini kanunda düzenlememesinin bilinçli bir şekilde yapıldığı ve dış beden muayenesinin arama tedbirine ilişkin kurallara göre yapılacağı ileri sürülmüştür. Şüphesiz ki, arama ile dış beden muayenesi farklı nitelikte tedbirlerdir. Bunların aynı koşullara bağlanması kabul edilemez. Dış beden muayenesinin de kanunla düzenlenmesi gerekir⁴⁰.

Mağdurun, tanığın, üçüncü kişilerin veya soybağı araştırılacak çocuğun iç ve dış beden muayenesi ile vücudundan örnek alınmasına, soruşturma evresinde sulh ceza hakimi, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ise Cumhuriyet savcısı; kovuşturma evresinde ise Cumhuriyet savcısının istemiyle ya da re'sen mahkeme karar verebilir. Soruşturma evresinde gecikmede sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının verdiği karar yirmidört saat içerisinde hakim onayına sunulmak ve hakimnin de yirmidört saat içerisinde onaylaması gerekir. Aksi halde Cumhuriyet Savcısının kararıyla yapılan müdahale hukuka aykırı olur.

SONUÇ

Beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması, ceza muhakemesinde sıkça başvurulmuş delil elde etme ve değerlendirme araçlarındandır. Bu işlemler, 5271 sayılı CMK'da yer verilen ayrıntılı bir düzenlemeyle hukuk sistemimize dahil edilmiştir.

Beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması vücut bütünlüğüne yönelik, karma niteliğe sahip işlemlerdir. Beden muayenesi; iç ve dış beden muayenesi olarak şüphelinin, sanığın ve diğer kişilerin (mağdur, tanık veya soybağı belirlenecek çocuk) suç sonrası bedenleri üzerinde bulunan yara, bere ve izlerin elde edilmesine yöneliktir. Bu amaç kapsamında beden muayenesi bir koruma tedbiri niteliği taşır.

Vücuttan örnek alma ise, şüphelinin, sanığın ve diğer kişilerin vücudundan biyolojik örnek veya diğer materyalleri elde etmek amacıyla yapılır. Alınan örneklerin tek başına bir anlamı yoktur; bu örnekler eldeki belirtilerle karşılaştırılarak, bu belirtilerin delil değeri kazanmasında kullanılır. Bu nedenle, vücuttan örnek alma doğrudan delil elde etme yöntemi değil, eldeki belirtilerin

³⁹ Aynı görüş için bkz. CENTEL – ZAFER, s. 269.

⁴⁰ Görüş için bkz. ÖZTÜRK ve diğerleri, s. 456, dn. 239.

anlamlandırılmasını sağlayan delil değerlendirme araçlarından biridir. Kanun koyucu, bu işlemlere Kanun'un Üçüncü Kısım Üçüncü Bölümünde "Gözlem Altına Alma, Muayene, Keşif ve Otopsi" başlığında yer vermesine rağmen, bu işlemler için koruma tedbirlerinin koşullarına paralel bir düzenleme öngörmüştür.

CMK md. 75'te şüpheli ve sanığın iç beden muayenesi ile vücudundan örnek alınmasının; md. 76'da diğer kişilerin beden muayenesi ile vücudundan örnek alınmasının koşulları düzenlenmiştir. Ancak kanun koyucu özellikle şüpheli ve sanığın dış beden muayenesini kanunla değil, yönetmelikte düzenlemekle bugün bir çok sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dış beden muayenesi her ne kadar bedeninin dış yüzeyinde ve boşluklarında yapılan bir muayene türü olsa da, vücuda müdahale teşkil eder. Bu düzenleme, Anayasa'nın 17. maddesine aykırılık oluşturur. Nitekim bu maddeye göre, vücut bütünlüğü ancak tıbbi zorunluluk gerektirdikçe ve koşulları kanunda düzenlenmekle ihlal edilebilir.

Uygulamada dış beden muayenesinin sınırlarını belirleme hususunda da zorluklar yaşanmaktadır. Kanun koyucu şüpheli ve sanığın cinsel bölgelerinin ve anüs bölgesinin muayenesini iç beden muayenesi kabul ederek, bu bölgelerin muayenesini iç beden muayenesinin koşullarına tabi kılmak istemiştir. Ancak bu konuda en çok tartışılan husus, şüpheli veya sanığın çırılçıplak soyulmasının ve cinsel bölgelerinin muayene edilmeyip sadece görölmesinin dış beden muayenesi sayılıp sayılmayacağıdır. Şüpheli veya sanığın dış beden muayenesinin düzenlendiği yönetmelik hükmüne göre bu muayene için ilgili mercilerin talebi yeterli görölmüştür (Yön. md. 5). Şüpheli veya sanığın cinsel bölgeleri ile anüs bölgesinde yapılan muayenenin iç beden muayenesi olarak kabul edilmesindeki amaç, taleple cilt altı dokusu olarak nitelendirilmeyen bu bölgelerdeki muayeneleri önlemek; muayene yapılabilmesini de hakim veya mahkeme kararına bağlamaktır. Kanaatimizce, şüpheli veya sanığın gerek cinsel bölgelerinin görölmesi, gerekse tıbbi görüntüleme yöntemleri ile muayenesi, iç beden muayenesi olarak kabul edilmeli ve buna göre karar alma usulü izlenmelidir.

Bir başka sorunlu düzenleme CMK'nın 77. maddesinde yer alan kadının muayenesinin, istemi halinde ve olanaklar elverdiğinde bir kadın hekim tarafından yapılacağı olanağının tanınmasıdır. Yine Yönetmelik'in 11. maddesine göre, "muayene edilecek kadının talebine rağmen bir kadın tabibin bulunmasına olanakların elvermediği durumlarda; muayene sırasında tabip ile birlikte bir başka kadın sağlık mesleği personelinin bulundurulmasına özen gösterilir".

Bu maddenin içeriği tartışmalıdır. Zira madde utanma duygusu rencide olacak kişinin kadın olduğunu göstermektedir. Kadın sadece genital muayenesinde değil, her tür muayenesinde bu istemde bulunabilir. Oysa kaynak kanun olan Alman CMK'da bu hükmün getirilmesindeki amaç özellikle genital muayenelerde kişilerin utanma duygusunu rencide edecek bir durum olursa, her iki cinse de karşı cins tarafından muayene edilebilme imkânı tanımaktır. Bizde ise bedeninin herhangi bir yerini bir erkek hekime muayene ettiren bir kadının utanabileceği ve böyle bir istemde bulunabilme olanağı getirilmiştir. Maddeyi bu şekilde algılayarak hukuk sistemimize dahil eden anlayış, maalesef ki ataerkil toplumun kadına öngördüğü statünün bir uzantısıdır. Bunun yanında, bu hükümle birlikte erkek hekimler, kadın hastalarına bakış açıları hususunda

zan altında bırakılmaktadır. Kanatimizce bu hüküm düzenleniş biçimi itibariyle sorunlu olmasının yanında, söz konusu sağlık hizmetinin götürülmesinde de Türkiye'nin gerçeğini yansıtmamaktadır. Bugün Türkiye'nin bir çok kırsal bölgesinde sağlık hizmetlerinde doktor sıkıntısı yaşandığı bilinen bir gerçektir. Bu hüküm her bölgede doktor bulundurmanın ötesinde, kadın doktorun hizmet vermesini öngörmektedir ki, bu talebi karşılamak içinde bulunan koşullarda mümkün değildir.

Beden muayenesinin ve vücuttan örnek almanın koşullarının CMK'da düzenlenmesi olumlu ve isabetli bir adım olmuştur. Ancak, Kanun'un geneline hakim olan özensizlik bu tedbirlerin koşullarında da ortaya çıkmaktadır. Elbette uygulamada yaşanan sıkıntılar Yargıtay içtihatlarının oluşumuyla bir noktaya kadar giderilebilir. Ancak kanun koyucunun da özellikle dış beden muayenesi konusunda kanunda değişiklik yapması, bu tedbiri Anayasa'ya uygun düzenlemesi gerekir.

KAYNAKÇA

CENGİZ, Serkan – **TORTOP**, Nilgün, “İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları”, TBB, S. 52, 2004, s. 365-372.

CENEL, Nur – **ZAFER**, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 6. Bası, İstanbul 2008.

CENEL, Nur, “Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu 2000 Tasarısına Eleştirel Yaklaşım”, Prof. Dr. Mahmut Tevfik Birsnel'e Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir 2001, s. 495-520.

CIHAN, Erol – **YENİSEY**, Feridun, Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 1998.

DONAY, Süheyl, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, İstanbul 2009.

FİNCANCI, Şebnem Korur – **YORULMAZ**, Coşkun, “Beden Muayenesi”, Yeni Yasalar Çerçevesinde Hekimlerin Hukuki ve Cezai Sorumluluğu, Tıbbi Malpraktis ve Adli Raporların Düzenlenmesi, Sempozyum Dizisi No: 48 , Şubat 2006, s. 142-146.

KİRİZOĞLU, Serap Keskin, “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Basit Arama (Adli Arama)”, AÜHF, Cilt: 58, S. 1, s. 139-168.

KUNTER, Nurullah – **YENİSEY**, Feridun – **NUHOĞLU**, Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. Baskı, İstanbul 2006.

KUNTER, Nurullah, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 1989.

ÖZBEK, Veli Özer – **BACAKSIZ**, Pınar, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama”, Ceza Hukuku Dergisi, Yıl:1, S. 1, Ekim 2006, s. 145-212.

ÖZBEK, Veli Özer, Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Arama, Ankara 1999.

ÖZTÜRK, Bahri – **ÖZBEK**, Veli Özer – **ERDEM**, Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2001.

ÖZTÜRK, Bahri – **TEZCAN**, Durmuş – **ERDEM**, M. Ruhan – **SIRMA**, Özge – **SAYGILAR**, Yasemin F. – **ALAN**, Esra, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2009. (ÖZTÜRK ve diğerleri)

ÖZTÜRK, Bahri, Ceza Muhakemesi Hukukunda Koğuşturma Mecburiyeti (Hazırlık Soruşturması), Ankara 1991.

POLAT, Oğuz, Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar, Ankara 2004.

TEZCAN, Durmuş, “Fransız Hukukunda Vücutta Arama ve Türk Hukukunda Durum”, Prof. Dr. Seyfullah Edis’e Armağan, İzmir 2000, s. 211-217.

TOROSLU, Nevzat – **FEYZİOğLU**, Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2008. **YENER**, Ünver – **HAKERİ**, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2010.

YENİSEY, Feridun, Hazırlık Soruşturması ve Polis, İstanbul 1987.

YÜKSELOğLU, E. Hülya – **ÖZCAN**, şebnem – **CEYLAN**, Beyhan, “Olay Yeri İncelemesi ve Türkiye’deki Uygulamalar”, Polis Bilimleri Dergisi 2008, 10 (1), s. 61-80.